

פרק ז': ספורטאים ואומנים

פרק ז'

ספורטאים ואומנים

פרק ז'

ספורטאים ואומנים*

7.1 ספורטאים זרים

ספורטאי זר המגיע לישראל לצורך פעילות מקצועית בשכר נדרש להסדרה של היתר העסקה ורישיון עבודה מתאים. בענף הספורט קיים הסדר ייעודי במסגרת נהלי העסקת מומחים זרים, הכולל התאמות מיוחדות לענף. לא אחת, מביאה התעלמות ממדיניות זו למצבים שבהם ספורטאים זרים המגיעים לישראל, אם למבחני קבלה או כדי להצטרף לקבוצות ישראליות, מעוכבים ונעצרים עם כניסתם לישראל, כיוון שהגיעו לישראל כדי לעבוד, בלי שקיבלו אשרה מתאימה.

העסקת ספורטאים זרים מוסדרת במסגרת ההסדר החל על מומחים זרים, תוך התאמות ייחודיות לענף הספורט. הבנה ויישום של החוקים, התקנות והנהלים הרלוונטיים, וכן ייעול יישום המדיניות ושיפור המינהל, ימנעו בעתיד מצבים מביכים ולא נעימים אשר נגרמים לספורטאים זרים עם כניסתם לישראל.

כך למשל, המקרה המפורסם של המאמן הגרמני, אגדת הכדורגל לותר מתיאוס, שהגיע לאמן את מכבי נתניה בשנת 2008. עם נחיתתו, עוכב לותר מתיאוס בנמל התעופה בן-גוריון, וכמעט גורש חזרה לארצו, דבר שנמנע בשל התערבותה של ראש עיריית נתניה דאז, הגב' מרים פיירברג ז"ל. לבסוף הוסדרה כניסתו ומעמדו בישראל באמצעות האשרה המתאימה, והוא יכול היה להישאר בישראל ולהתחיל את עבודתו במועדון.

* פרק זה נכתב על ידי עו"ד שי נמרודי.

7.1.1 המדיניות המשפטית הנוכחית

המדיניות הנוכחית של רשות האוכלוסין ביחס להעסקת ספורטאים ומאמנים זרים, לרבות צוות תומך זר בישראל, מעוגנת בהסדר ייחודי. הסדר זה מבדיל בין ספורטאים ואנשי צוות תומך לבין מומחים אחרים. על פי נוהלי רשות האוכלוסין ההחלטה בבקשה מתקבלת על ידי הגורמים המוסמכים ברשות האוכלוסין וההגירה בהתאם לנהלים, לאחר קבלת ההמלצות והמסמכים הנדרשים¹.

הבקשות נבחנות על ידי הגורמים המוסמכים ברשות האוכלוסין וההגירה בהתאם להוראות הנהלים, לאחר קבלת המסמכים וההמלצות הנדרשות, ובכלל זה המלצות או חוות דעת של הגורמים המקצועיים הרלוונטיים, ובהתחשב בהוראות הדין, בהחלטות הממשלה ובמאפייני ענף הספורט. מאז הקמתה, פועלת רשות האוכלוסין לאיזון האינטרסים בין הצורך בניוד בעלי מקצוע ייחודיים לישראל לבין הצורך בהבטחת מקומות עבודה לישראלים.

בפועל, קבוצה או אגודת ספורט יוזמת את הליך הנפקת אשרת העבודה והיתר העבודה עבור ספורטאי זר. היוזמה לקבלת אשרת עבודה יכולה לבוא מטעם קבוצת כדורגל או כדורסל, או מטעם סוכן שחקני ספורט. היתר ההעסקה עבור ספורטאי זר ניתן בחסות גורם מקומי ולשחקן הזר מותר לשחק רק בקבוצה נותנת החסות.

לבקשה לקבלת אשרת עבודה יש לצרף את המסמכים הבאים: חוות דעת או המלצה של הגורם המקצועי הרלוונטי במשרד התרבות והספורט, ככל שנדרשת בהתאם לנסיבות ולנהלים. על ההמלצה לאשר גם כי הבקשה להעסקת ספורטאי או מאמן הזר אינה חורגת מהקבוע בתקנון ההתאחדות הרלוונטית, וכי אין בה פגיעה בספורטאים מקומיים.

¹ נוהל רשות האוכלוסין וההגירה מספר 5.3.0017 "נוהל הטיפול בהזמנת שופטי ספורט, קבוצות ספורט וספורטאים לישראל" (18.9.2016). לפי הנוהל, מאמנים ובעלי תפקידים אחרים המגיעים לעבוד בשכר מטופלים לפי נהלים מספר 5.3.0041 ו-5.3.0041.

מנהל יחידת ההיתרים רשאי לבקש המלצות של גורמים נוספים להנחת דעתו. על הקבוצה או האיגוד המגישים את הבקשה לצרף גם תדפיס מעודכן הכולל את פרטי הקבוצה ולהתחייב כי המומחה עומד בתנאים הנדרשים.

על נותן החסות להראות כי הספורטאי הזר אינו חשוד או הורשע בפלילים. כן יש להראות כי השחקן הזר יעמוד בתנאי השכר הקבועים בהסדר החל על מומחים זרים, ובהתאם להוראות הייחודיות החלות על ענף הספורט, ויעסוק רק בתחום לשמו הובא לישראל.

אשרת העבודה של הספורטאי הזר תקפה רק כל עוד הוא משחק עבור הקבוצה שנתנה חסות לבקשה. כל מעבר לקבוצה אחרת מחייב קבלת אישור חדש וביצוע הליך הנפקת ההיתר והאשרה מתחילתו.

בדומה להסדרים החלים על מומחים זרים אחרים, גם בענף הספורט קיימות מגבלות ביחס למשך השהייה בישראל, כאשר במקרים חריגים יכולה הקבוצה או ההתאחדות הרלוונטית להגיש בקשה חריגה להעסקה מעבר לתקופה זו. לצד הכלל בדבר הגבלת תקופת השהייה, הדין מאפשר במקרים מסוימים הארכת רישיונם של ספורטאים זרים מעבר לתקופות המקובלות, בהתאם להוראות החוק ולנהלי רשות האוכלוסין וההגירה.

בשנת 2017 נקבע הסדר מיוחד בעיקר ביחס להארכת רישיונות מעבר לתקופת השהייה המקובלת, במקרים חריגים, עבור עובדים זרים שתרומתם המיוחדת היא לתרבות או לספורט. ביחס לספורטאים קיימים מגננוני הארכה אחרים מכוח הדין והנהלים. כל אלו כפופים לשיקול דעת שר הפנים ולתנאים שנקבעו בדין. כך, יוכלו האומנים והספורטאים להמשיך להיות מועסקים על ידי מוסדות התרבות או הספורט בישראל, וזאת אם נתקיימו נסיבות מיוחדות וחריגות של תרומת העובד הזר לכלכלה, למשק או לחברה, לתרבות ולספורט.

עוד על פי הסדר זה, שר הפנים יוכל לקבוע באילו תנאים תאושר האשרה. לעיתים מעוררים מקרים בעלי פרופיל ציבורי גבוה, כמו למשל במקרה התאזרחותו של שחקן הכדורגל רוברטו קולאוטי, עניין ציבורי רב. אלו עלולים להביא לפניות לגורמי הממשלה, והפעלת לחצים של בעלי אינטרס בתהליך קבלת

האשרה עבור ספורטאי, אולם ההחלטות מתקבלות בהתאם להוראות הדין ולשיקולים המינהליים הרלוונטיים.

לאחר קבלת היתר העבודה ואשרת עבודה, ובהיותם במעמד "מומחים" בתחום הספורט, עשויים הספורטאים להיות זכאים לבקשת אשרות מתאימות עבור בני משפחתם, בהתאם לתנאים הקבועים בדין ובנהלי רשות האוכלוסין, ועל פי נהלים מחמירים מסוימים.

העסקת ספורטאים זרים בישראל שלא כחוק, כמו העסקת כל מומחה או עובד זר אחר, חושפת את נותן החסות, דהיינו הקבוצה או אגודת הספורט, לסנקציות פליליות חמורות, הכוללות קנסות כבדים. החוק אף מאפשר הטלת עונשי מאסר במקרים המתאימים.

ספורטאי העובד בישראל שלא כדין, חשוף לסכנה שייעצר ויגורש מישראל. במקרה כזה הספורטאי עלול להיות מורחק מישראל לתקופה ממושכת, והדבר עלול להשפיע על הליכי כניסה עתידיים למדינות מסוימות, בהתאם למדיניות ולנסיבות המקרה.

פן נוסף בסוגיית העסקת ספורטאים זרים הוא תשלום מס. לפי תקנות מס הכנסה "ספורטאי חוץ",² ספורטאים זרים עשויים ליהנות משיעור מס מיוחד הקבוע בתקנות ספורטאי חוץ, בכפוף לתנאים הקבועים בהן. הספורטאים רשאים לנכות הוצאות שכירות ואש"ל מהכנסתם בישראל, בעוד ספורטאים ישראלים עשויים להיות מחויבים בשיעורי מס שוליים גבוהים יותר בהתאם להכנסתם.

דבר זה עשוי להפוך את העסקת הספורטאים הזרים לאטרקטיבית יותר מבחינה כלכלית עבור חלק מהקבוצות הישראליות בהשוואה לספורטאים ישראלים. בעבר עלו הצעות לבטל את ההקלות במס לספורטאים זרים, מתוך הבנה כי ביטולן יכול להכניס לקופת המדינה עשרות מיליוני ש"ח נוספים לשנה.

² תקנות מס הכנסה (ספורטאי חוץ), התשנ"ח-1998.

משרד האוצר הסביר כי במצב שבו ניתנות הטבות מס לשחקנים זרים, מעדיפות אגודות הספורט לשכור שחקני חוץ ולא שחקנים ישראלים. זאת בשל הבדלי עלויות. דבר זה פוגע בשחקנים ישראלים ובעתיד הספורט הישראלי. במקור, ניתנה ההקלה במס כדי למשוך לישראל זרים מצטיינים, אולם כיום מספרם בישראל גדול מאוד, ואיכותם אינה עולה על שחקנים ישראלים. לכן אפשר לבטל את ההקלה.

ההקלות במס לספורטאים זרים עולות בקנה אחד עם יוזמות נוספות שניתנו במהלך השנים על ידי משרד האוצר. נגד ההקלות הללו מנהלים בשנים האחרונות ארגוני שחקני הכדורגל ושחקני הכדורסל מאבקים משפטיים.

האמנה למניעת כפל מס בין ישראל לארצות הברית כוללת הוראות מיוחדות החלות על אמנים וספורטאים. בהתאם לסעיף 18 לאמנה, קיימת התייחסות להכנסותיהם של ספורטאים המבצעים פעילות במדינה האחרת. עם זאת, היקף זכויות המיסוי והתחולה המעשית של הוראה זו נדונו בפסיקה הישראלית, ובפסק הדין בעניין עמ"ה 1051/04 עמותת מכבי ראשון לציון בכדורסל נ' פקיד שומה רחובות (2012), וכן בפסיקה מאוחרת יותר שעסקה בסוגיות מיסוי של ספורטאי חוץ, אשר בחנה מחדש את פרשנות הוראות האמנה ודנה בגבולות ההטבות הנובעות מהוראות אמנות המס והדין הישראלי. בהתאם לפסיקה, אין לראות בהוראות האמנות פטור גורף ממס, ויש לבחון כל מקרה בהתאם להוראות האמנה, הדין הפנימי והנסיבות הקונקרטיות.

▪ השפעת מלחמת "חרבות ברזל" על העסקת ספורטאים זרים בישראל

אירועי מלחמת "חרבות ברזל" בשנת 2023 לא שינו באופן מהותי את המסגרת המשפטית החלה על העסקת ספורטאים זרים בישראל, אולם השפיעו באופן משמעותי על פעילותן של אגודות הספורט ועל מדיניות הכניסה לישראל. בתקופת המלחמה נדרשו קבוצות ספורט להתמודד עם קשיים הנוגעים לכניסת שחקנים ומאמנים זרים, הפסקות פעילות, דחיית תחרויות ושינויים בלוחות המשחקים. במקביל, רשות האוכלוסין וההגירה המשיכה לבחון בקשות להעסקת ספורטאים זרים בהתאם לדין ולנהלים הקיימים, תוך מתן מענה לצורכי הקבוצות

ולחשיבות שמירת פעילותם של ענפי הספורט בישראל. המלחמה המחישת פעם נוספת את הצורך בהסדרה יעילה ומהירה של הליכי מתן אשרות עבודה לספורטאים ואנשי צוות מקצועי זרים, במיוחד בתקופות של אי-ודאות.

7.1.2 התאזרחות ספורטאים בישראל

הגבלת מכסות הספורטאים הזרים בישראל הביאה את התאחדויות הספורט ואיגודי הספורט לחפש דרכים חוקיות שבאמצעותן יוכלו ספורטאים זרים לקבל מעמד קבוע או אזרחות ישראלית, ובכך שלא להיחשב עוד כחלק ממכסת השחקנים הזרים. על פי חוק האזרחות רשאי שר הפנים להעניק אזרחות ישראלית לאנשים שאינם אזרחי ישראל בתנאים שנקבעו בחוק או בדרך של התאזרחות לפי שיקול שר הפנים.

סעיף 5 לחוק האזרחות³ קובע כי שר הפנים רשאי להעניק אזרחות ישראלית לבגיר שאינו אזרחי ישראל, אם מתקיימים בו כמה תנאים:

- ✖ המבקש נמצא בישראל;
- ✖ המבקש היה בישראל שלוש שנים מתוך חמש השנים שלפני יום הגשת בקשתו לאזרחות;
- ✖ המבקש זכאי לשבת בישראל ישיבת קבע;
- ✖ המבקש השתקע בישראל, או שהוא מתכוון לעשות זאת;
- ✖ המבקש יודע "ידיעת מה" את השפה העברית;
- ✖ המבקש ויתר על אזרחותו הקודמת, או הוכיח שעם קבלת האזרחות הישראלית יחדל להיות אזרח חוץ.

³ חוק האזרחות, התשי"ב-1952.

באמצעות אזור השחקן הזר, מעוניינות אגודות הספורט השונות לאפשר לשחקן להוסיף לשחק בשורותיהן וכך "לפנות מקום" לספורטאי זר אחר, שכן ספורטאי זר המתאזרח בישראל לא נכלל במכסת הספורטאים הזרים אשר רשאית אגודת הספורט להעסיק על פי החלטות התאחדויות הספורט השונות. לעיתים מעוניינת אף התאחדות הספורט בהתאזרחותו של ספורטאי זר. זאת כדי שיוכל לשחק במדי נבחרת ישראל בענף הרלוונטי.

ברור לכול כי הצורך באזור השחקן תוך פינוי מקום לשחקן חדש, הוא מתכון ודאי להפעלת מסכת לחצים על קברניטי משרד הפנים. יצוין כי "פינוי המקום" יעשה רק לאחר הסדרת מעמדו של הספורטאי מול שלטונות צה"ל (שירות צבאי מלא, חלקי או פטור) כיוון שבמקרים מסוימים עשויות להתעורר שאלות הנוגעות לחובת השירות הצבאי של הספורטאי לאחר קבלת מעמד בישראל, בהתאם לדין ולנסיבותיו האישיות.

כאמור, אפשרות נוספת להתאזרחות היא ב"ההליך המדורג" מכוח נישואין או חיים משותפים עם אזרח ישראלי. בהליך זה ובהדרגה יקבל הספורטאי מעמד בישראל – ממעמד של עובד, דרך תושבות ארעית, תושבות קבע ולבסוף אזרחות מלאה.

כך, ניסו בשנים האחרונות קבוצות ספורט שונות, התאחדויות וארגונים שונים לאזרח ספורטאים זרים מכל אחת מן הסיבות המנויות מעלה. מקרים ידועים של אזור ספורטאים זרים הם של הכדורגלנים גוסטבו בוקולי ומיגל ויטור (קיבל את האזרחות ב-2022 והופיע במדי נבחרת ישראל) אשר קיבלו אזרחות ישראלית לאחר שנים של פעילות בישראל ובהתאם להחלטות הרשויות המוסמכות.

כמו כן, הכדורסלן האמריקאי קאדין קרינגטון, אשר שיחק בישראל במדי הפועל ירושלים החל משנת 2022, קיבל אזרחות ישראלית בשנת 2024 לאחר הליך שהתנהל על רקע רצון איגוד הכדורסל לחזק את נבחרת ישראל בשחקן מתאזרח. לאחר השלמת ההליך הוא חדל להיחשב כשחקן זר במסגרת הרישום בליגה, ובהמשך אף הופיע במדי נבחרת ישראל. מקרה זה ממחיש כי בשנים האחרונות הפך הליך התאזרחותם של ספורטאים זרים לכלי בעל משמעות כפולה:

הן עבור הקבוצות המעוניינות לצמצם את מגבלת הזרים, והן עבור ההתאחדויות המבקשות לחזק את הנבחרות הלאומיות.

ידוע גם מקרהו של הכדורגלן הארגנטינאי, רוברטו קולאוטי, שאף הוא התאזרח בישראל. קולאוטי נשא אישה ישראלית וקיבל מעמד תושב ארעי בשל נישואים אלו. קברניטי נבחרת ישראל ביקשו לצרפו להרכב נבחרת ישראל, דבר אסור על פי חוקי פיפ"א.⁴ לאחר לחצים רבים על משרד הפנים, הוענקה לו תחילה תעודת מעבר ישראלית, ובהמשך הושלם הליך קבלת אזרחותו הישראלית, שאפשר את המשך השתתפותו בנבחרת ישראל בהתאם לכללי פיפ"א.

בשנת 2013 קיבלה האתלטית בענף הקפיצה המשולשת, האוקראינית חנה קנזייבה מיננקו, אזרחות במסגרת הליך שהתבסס על נישואיה לאזרחי ישראל. שנתיים לאחר מכן זכתה במדליית כסף באליפות העולם כנציגת ישראל, והעלתה את דגל ישראל על הפודיום.

מנגד, זכור המקרה של הכדורגלן הקרואטי ג'ובאני רוסו אשר ביקש לקבל אזרחות ישראלית לאור ישיבתו בישראל מספר רב של שנים ואהבתו הרבה למדינה, וכך יוכל לשחק בנבחרת המקומית. אולם בקשתו לא התקבלה בסופו של דבר, ורוסו לא קיבל אישור ללבוש את מדי נבחרת ישראל. בהמשך, זומן רוסו לנבחרת קרואטיה ואף זכה להופיע עמה באליפות אירופה בכדורגל.

7.1.3 דוגמאות נוספות

כפי שצוין לעיל, בעשור האחרון התרחשו מספר רב של מקרים שבהם עוכבו ספורטאים בנמל התעופה בן-גוריון (נתב"ג). חלקם אף לא הורשו כלל להיכנס לישראל וגורשו חזרה לארצם, כיוון שלא הייתה ברשותם אשרת עבודה כדין, אותה יש להסדיר טרם הגעתם.

⁴ הפדרציה הבינלאומית לכדורגל – Fédération Internationale de Football Association.

דוגמה לפרשייה אשר במרכזה עומד ספורטאי זר אל מול רשות האוכלוסין, התרחשה עם נחיתתו בישראל של הכדורגלן היפני, קו'י נקאטה אשר הגיע כדי להיבחן לקבוצת הכדורגל בית"ר ירושלים. עם הגיעו לנתב"ג נמנעה כניסתו של השחקן, מאחר שלא הונפקה עבורו אשרת כניסה מתאימה. יושב ראש קבוצת בית"ר ירושלים פנה לשרים בכירים ולבכירים נוספים במשרד הפנים כדי שיאפשרו את כניסתו של נקאטה לישראל. מספר ימים קודם לכן נאלצה בית"ר ירושלים לחתום על ערבות כספית גבוהה, זאת כדי להכניס לישראל את הכדורגלן הפרגוואי אמיליו מרטינו אשר אף הוא הגיע לישראל ללא אשרת כניסה מתאימה כדי להיבחן לקבוצה.

במקרה נוסף שילבה קבוצת מכבי תל-אביב בהרכבה את השוער הסרבי פרדראג ראיקוביץ', יום לאחר נחיתתו בישראל, זאת בלי שהונפקה לו אשרת עבודה קודם לכן. בעקבות המקרה ספגה הקבוצה קנס של רבבות שקלים, אולם השחקן לא הורחק או נענש.

נוסף על המקרה שתואר לעיל עם המאמן הגרמני, לותר מתיאוס, זכורים גם מקרים נוספים, לרבות הסתבכותה של קבוצת מכבי נתניה עם החלוץ הפנמי אלברטו זפאטה, שנחת בקבוצה והתאמן עימה כשברשותו אשרת תייר בלבד, והוא נאלץ לצאת מישראל עד שהוסדרה אשרת עבודה בדרכונו. וממקרה הסתבכותה של קבוצת הפועל עכו לאחר שהתגלה כי העסיקה את הקשר הגנאי עמנואל אמנגואה ללא אשרת עבודה כדין. מקרה נוסף אירע בשנת 2026, כאשר דווח שחתימתו של הקשר הברזילאי מייקום דויד בבני סכנין, מתעכבת בשל בעיות הנוגעות להסדרת הוויזה הנדרשת. מקרים אלו ממחישים כי גם בענף הספורט, הגעתו של שחקן זר לישראל והשתלבותו בקבוצה מחייבות הסדרה מוקדמת של מעמדו מול רשויות המדינה.

7.1.4 ביקורת, מסקנות והמלצות

כפי שעולה מהמתואר לעיל, על אף העובדה שקבוצות הספורט, איגודי הספורט וההתאחדויות השונות מחויבות בהנפקת אשרת עבודה למאמנים וספורטאים זרים, ואף יוחדו לעניין הוראות ספציפיות ומסודרות, נראה כי במקרים רבים

העונשים שמקבלות הקבוצות על שילוב שחקן באופן לא חוקי אינם משמעותיים, ומוטלים עליהן במקרה הרע קנסות בעשרות אלפי שקלים, אולם השחקנים לא סופגים עונשים ממשיים.

מנגד, הסדרת מעמדם של ספורטאים כמומחים זרים, בדומה לבעלי מומחיות ייחודית בתחומים אחרים, מתבטאת גם באופן בו הרשויות הרלוונטיות בישראל רואות את הנושא, ומסייע בשיפור יעילות ההליך. בדומה להבחנה שבין עובדים למומחים בתעשייה ובשירותים, אפשר לאמוד את חשיבותם הרבה של הספורטאים הזרים לקידום הספורט בישראל ופיתוחו. מקובל להניח כי שילובם של ספורטאים זרים ברמות הגבוהות תרם לחשיפה הציבורית של ענפי ספורט מסוימים ולהעלאת רמת התחרות בענפים שבהם שולבו, בעיקר בענפי הכדורסל והכדורגל.

הרחבת מעגל העניין בספורט הביאה להגדלת היקפי זכויות שידורי הטלוויזיה והרדיו, שידורים דיגיטליים, פלטפורמות סטרימינג וחסויות מסחריות. זכויות הנאמדות במיליוני דולרים לשנה, דבר אשר תרם להכנסות נוספות לאגודות הספורט. חלק נכבד מהכנסות אלו מופנה לקידום ספורטאים ותשתיות ספורט בישראל.

התקשרויותיה הבין-לאומיות של ישראל, כמו רצונה להבטיח הדדיות ביחס לטיפול בספורטאים ישראלים המועסקים במדינות זרות, מהווים שיקול נכבד התומך בצורך ליצור מידה רבה יותר של ודאות ביחס לאפשרות העסקת ספורטאים זרים בישראל.

המלצת המחברים היא כי משרדי הממשלה העוסקים בהנפקת אשרות עבודה לספורטאים זרים, ימשיכו בקידום העניין, למשל בהכנת נהלים מסודרים בנושא הנפקת אשרות קצרות מועד לכניסת ספורטאים למבחנים וכדומה. על התקנות לאזן בין האינטרסים של הקבוצות לשיפור הרמה, גם באמצעות הבאת ספורטאים איכותיים, לבין הפגיעה בספורטאים הישראלים. כחלק מההליך קבלת ההחלטות ראוי שמשרדי הממשלה ישתפו בהליך את נציגי התאחדויות הספורט בישראל.

כפי שאפשר לראות, בכוחם של נהלים ברורים וידועים מראש להפחית באופן משמעותי פניות והתערבויות מצד גורמים בעלי עניין, אגודות ספורט

ומקורביהן בעלי ההשפעה על קברניטי משרד הפנים ופקידיו, ואפשר להמשיך במגמה זו. נהלים ברורים אלו אשר מונפקים תוך שיתוף פעולה בין משרד הפנים, משרד הכלכלה והתעשייה, משרד התרבות והספורט, אגודות הספורט ואנשי מקצוע העוסקים בהליכי קבלת אשרות עבודה בישראל עבור מומחים זרים, מייעלים ומסייעים רבות להליכי מתן אשרות עבודה או שהייה לספורטאים זרים.

7.1.5 כניסתם של ספורטאים ישראלים למדינות ערב

בשנים האחרונות נתקלו כמה מן הספורטאים הישראלים, בעיקר בענפי הספורט היחידני, בבעיה כאשר רצו להשתתף בתחרות בין-לאומית המתקיימת במדינה אשר אינה מקיימת יחסים דיפלומטיים עם מדינת ישראל – לא הצליחו לקבל אשרת כניסה שתאפשר להם להשתתף בתחרויות.

בספטמבר 2015 היה זה שחקן הבדמינטון, מישה זילברמן אשר קיבל אשרת כניסה לאינדונזיה ממש ברגע האחרון לאחר שבקשתו הראשונה סורבה. כחודש לאחר מכן נתקלה נבחרת הג'ודו הישראלית בקשיים בהשגת אשרת כניסה לטורניר המפרץ הפרסי שנערך באבו דאבי. כמו כן נתקלה נבחרת השייט הישראלית בבעיה דומה כאשר ביקשה להשתתף באליפות העולם בעומאן, ולבסוף השתתפה הנציגה הישראלית, מעיין דוידוביץ', באמצעות דרכונה האוסטרי כאשר היא מתחרה שלא תחת דגל ישראל. החלטתה זו הגיעה לאחר שבתחילה הונפקו לספורטאי נבחרת השייט אשרות כניסה, אולם אז הודיע השב"כ כי הוא מסרב לאפשר את יציאת הנבחרת, וכמה ימים לאחר מכן אף בוטלו האשרות על ידי העומאנים.

בשנת 2025 נמנעה השתתפותם של מתעמלים ישראלים באליפות העולם שנערכה באינדונזיה לאחר שהרשויות המקומיות סירבו להנפיק אשרות כניסה למשלחת הישראלית. זכורה גם אליפות העולם לנבחרות נוער (המונדיאליטו) שהועתקה ב-2023 מאינדונזיה לארגנטינה לאחר העפלת נבחרת ישראל אליה, עקב מחאות פוליטיות במדינה וסירובם של גורמים מקומיים לארח את ישראל. מקרים אלו המחישו כי סוגיית ניידותם של ספורטאים ישראלים ממשיכה להיות

מושפעת גם משיקולים מדיניים ופוליטיים, וכי היא אינה מוגבלת עוד למדינות ערב בלבד.

בעבר נתקלו משלחות ישראליות וטניסאים ישראליות (כמו שחר פר ואנדי רם) בבעיות בכניסה לאיחוד האמירויות, אולם מאז החתימה על הסכמי אברהם ב-2020, הספורטאים הישראלים מופיעים דרך קבע בתחרויות בדובאי ובאבו דאבי.

7.2 בדרנים ואומנים זרים

מעמדם של בדרנים ואומנים זרים המופיעים בישראל הוא, פעמים רבות, כשל עובדים זרים לכל דבר ועניין. לכן עליהם לפנות לקבלת אשרה מתאימה טרם הגעתם לישראל לצורך קיום הופעות. על פי הנסיבות יכולה האשרה להיות אשרת עבודה ב/1 או אשרת ביקור מסוג ב/2. במקרים שבהם אין מדובר בעבודה בישראל, עשויה להתאים אשרת ביקור בהתאם לדין; ואולם פעילות מקצועית הכרוכה בהופעה או קבלת תמורה מחייבת בדרך כלל הסדרה של רישיון עבודה.

על הגורם המקומי הצפוי לארח או להעסיק את הבדרן או האומן הזר לפנות תחילה לרשות האוכלוסין בבקשה למתן היתר העסקה עבור הבדרן או האומן. במקרה של העסקת בדרן או אומן זר בישראל, הגורם המקומי האופייני הנותן את חסותו לאומן הוא אמרגן, מפיק של פסטיבל או מופע, או מארגן של יריד או תערוכה.

עם זאת, הצורך בהיתר העסקה לבדרן או לאומן זר תלוי באופי הפעילות, משכה ונסיבותיה, ולא רק במשך שהייה בישראל, כפי שיוסבר להלן.

נוהל הטיפול בבקשות למתן היתר העסקה ורישיון שהייה ועבודה למומחים זרים,⁵ קובע כי היתרי העסקה לאומנים זרים יינתנו בדרך כלל להעסקת אומנים

⁵ סעיף 4.1.2. בנוהל רשות האוכלוסין וההגירה 5.3.0041 "נוהל הטיפול בבקשות למתן היתר העסקה ורישיון שהייה ועבודה למומחים זרים" (10.12.2015).

בעלי מוניטין רב או בעלי מוניטין בין-לאומי בתחומיהם, ולתקופות קצרות של שלושה חודשים או פחות, על פי הנדרש לצורך ההופעה אליה הוזמן, והכול כפוף לשיקול דעתו של הממונה. כמו כן קובע הנוהל כי לבקשה יש לצרף תעודות המעידות על המוניטין של האומן ועל פרטי ההופעה אליה הוזמן, וכי הממונה רשאי להעביר את הבקשות לחוות דעת ארגון אמני ישראל (אמ"י).

עוד צוין כי תוקפו המרבי של היתר הניתן לפי נוהל זה לא יעלה על שנה בכל פעם, כפוף לשיקול דעת הממונה. לאחר הנפקת היתר ההעסקה, על הגורם המקומי לפנות לרשות האוכלוסין במשרד הפנים בבקשה להנפיק אשרת עבודה לעובד זר עבור הבדרן או האומן הזר. על הגורם המזמין לצרף לבקשתו את היתר ההעסקה אשר ניתן על ידי יחידת הסמך (באותם מקרים שבהם יש צורך בכך), וכן מכתב מפורט המסביר את הצורך בכניסת האומן לישראל בצירוף טפסים ומסמכים הנדרשים על פי נוהלי משרד הפנים.

בבקשה להיתר העסקה עבור בדרן או אומן זר אין צורך להוכיח כי האדם שעבורו מתבקש ההיתר יקבל שכר השווה לפחות לכפל השכר הממוצע במשק. עם זאת, בהתאם לנוהל רשות האוכלוסין, ובמטרה לצמצם פגיעה באמנים ישראלים, נדרש לצרף לבקשה את המסמכים והאישורים הנדרשים, ובכלל זה אישור או התייחסות של אמ"י במקרים שנקבעו בנוהל לצורך העסקת האומן הזר.

בהתאם להוראות הנוהל, הצורך בהיתר העסקה וברישיון עבודה עבור אומן זר נבחן בהתאם לאופי הפעילות בישראל, משכה ונסיבותיה. במקרים של פעילות מקצועית מהווה עבודה בישראל נדרש להסדיר היתר העסקה ורישיון עבודה מתאים, בעוד שבמקרים מסוימים של פעילות קצרה ומוגדרת מראש ניתן להסדיר את הכניסה באמצעות אשרת ביקור מתאימה, בהתאם להוראות הדין.

אך יש לפנות למשרד הפנים בבקשה מפורטת לקבלת אשרת מבקר מיוחדת מסוג ב/2 אשר תונפק בקונסוליה הישראלית במדינת מגוריו או עם הגיעו לישראל, זאת אם הוא לא נדרש לקבלת אשרה טרם נסיעתו לישראל בשל לאומיותו.

לעיתים קרובות קורה כי אמרגנים או גורמים מזמינים אחרים אינם טורחים לבקש עבור האומנים אשרת עבודה מסוג ב/1, או במקרה של ביקור קצר מועד –

אשרת מבקר מיוחדת. הסיבות הפסולות מעיקרן להחלטה שלא לבקש אשרת מבקר מסוג ב/1 הן:

- ✘ ההליך הממושך של הנפקת אשרת ב/1 והיתר העסקה בישראל, שפעמים רבות אינו מעשי בשל ההתרעה הקצרה להגעת הבדרן או האומן לישראל;
- ✘ העובדה שהעסקה חוקית של הבדרן או האומן בישראל כרוכה בתשלום אגרות בקשה והעסקה;
- ✘ הסיכון שהאשרה וההיתר לא יינתנו מכל סיבה שהיא.

מחדלו של הגורם המזמין מלבקש את האשרה וההיתר הנדרשים נובע לעיתים מחוסר ידיעה על-אודות הצורך באשרה והיתר ושל התנאים להנפקתם.

כך למשל, נאסרה כניסתם לישראל של שני תקליטנים הולנדים, מוכרים ומוערכים אשר הגיעו לארץ כדי להופיע במסיבות השנה החדשה באילת. המפיק הישראלי אשר הזמין את השניים לא טרח לקבל עבורם, מראש, אשרת שהייה מתאימה והיתר העסקה. בעקבות תלונה מוקדמת אשר הוגשה, ככל הנראה של תקליטנים מקומיים אשר התאכזבו מכך שלא קיבלו בעצמם את ההזדמנות להופיע במסיבות השנה החדשה, עוכבו השניים בנמל התעופה עם הגעתם לישראל והוחזרו מיד חזרה להולנד. מעבר לאי-הנעימות שנגרמה לתקליטנים ההולנדים, יש להניח שגם מארגני המסיבות בישראל ניזוקו בפרשה זו, וגם המבלים שציפו לתקליטנים מוכרים ומוערכים.

מעט תשומת לב והקפדה על ציות לכללים היו מונעים את התסבוכת כולה. מסקנה זו מתחזקת נוכח העובדה שגורמים מקומיים מנצלים לעיתים קרובות את הכללים הנוגעים להעסקת עובדים זרים בישראל כדי להכשיל תחרות מצד ספורטאים, בדרנים או אומנים זרים.

בשנת 2017 תוקן חוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952,⁶ ונקבע הסדר מיוחד ביחס לאומני במה זרים המועסקים על ידי גופי תרבות מוכרים, המאפשר את הארכת רישיונות הישיבה שלהם. התיקון נועד לתת מענה לצרכים הייחודיים של מוסדות התרבות בישראל, ובהם תיאטראות, תזמורות, להקות מחול וגופי תרבות נוספים, המעסיקים לאורך זמן אומנים זרים בעלי כישורים ייחודיים. בהתאם להוראות החוק, רשאי שר הפנים להאריך את רישיון הישיבה של אמן במה זר המועסק בישראל על ידי גוף תרבות מוכר, לתקופות נוספות ובכפוף לתנאים שנקבעו בדין. הסדר זה נועד לאפשר יציבות והמשכיות בפעילותם של מוסדות התרבות, תוך הכרה בתרומתם המקצועית והאמנותית של אומנים זרים להתפתחות היצירה והתרבות בישראל.

הרציונל שעולה מתיקון החוק בשנת 2017 מחדד את חשיבות הסדרת מעמדם של אומנים זרים המגיעים לישראל, והקלה על הסדרת מעמדם, כחלק מתרומתם הרבה והחשובה לתרבות הישראלית ולחברה בישראל, והעשרתה. יוזמת התיקון, ח"כ בן ארי, ציינה בדברי ההסבר לתיקון כי שילוב אומנים ממדינות שונות הוא חלק מאופיו של עולם התרבות שאינו מבחין בגבולות מדיניים, כאשר אומנים זרים תורמים רבות לתהליך היצירה ולרוח האומנותית של אומני במה ישראלים, וכך בפועל הם מקדמים את האומנים המקומיים, הנהנים מהניסיון העשיר והמגוון שמביאים עימם האומנים הזרים. ניסיון זה משפיע במישרין על הרמה המקצועית של עולם התרבות ואמנויות הבמה בישראל, וכך הרמה של אמנויות הבמה בישראל עולה לרמה בין-לאומית. לכן גופים מקצועיים בתחום אמנויות הבמה בישראל, ובכלל זה תזמורות, להקות מחול ותיאטראות, מעסיקים, בין היתר, אומנים, מוזיקאים, רקדנים ושחקנים זרים, לצד אומנים ישראלים, באופן אשר מעשיר את היצירה האומנותית הישראלית ואת החוויה התרבותית של קהל הצופים.

החשיבות בתיקון החוק ובהקלה המשמעותית בהארכת שהותם של האומנים היא הסרת מגבלה אשר יוצרת קושי רב עבור המעסיק של האומן, וזאת בשים לב

⁶ חוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952, סעיף 3א(ג), תיקון מס' 28, התשע"ז, 2017

למשאבים הרבים הנדרשים להשקעה בהון האנושי בתחום זה. מגבלה זו, לפני שתוקנה, אילצה את מוסד התרבות, כמעסיק, להיפרד מאומנים אשר היו נכונים ויכלו להוסיף לתרום לעשייה האומנותית בישראל, ולמלא חסר זה באמצעות אומן זר אחר לתקופה של חמש שנים נוספות. הודות לתיקון, יכולים כעת מוסדות התרבות לנצל את מלוא הפוטנציאל הגלום בהעסקת אומני־במה זרים.

רשימת מקורות

חקיקה ראשית

- חוק האזרחות, התשי"ב–1952, סעיף 5.
- חוק הכניסה לישראל, התשי"ב–1952, סעיף 2(א)(2), (תיקון מס' 28), התשע"ז–2017.
- חוק רישוי עסקים, התשכ"ח–1968.

חקיקת־משנה

- תקנות מס הכנסה (ספורטאי חוץ), התשנ"ח–1998.

הצעות חוק

- הצעת חוק הכניסה לישראל (תיקון – רישיון לישיבת ביקור של אמן־במה), התשע"ו–2016.
- הצעת חוק הכניסה לישראל (תיקון מס' 28), התשע"ז–2017.

אמנות

- אמנה למניעת כפל מס בין מדינת ישראל לארה"ב.

פסקי דין של בתי המשפט המחוזיים

- עמ"ה (מחוזי ת"א) 1051/04 עמותת מכבי ראשון לציון נגד פקיד שומה רחובות (16.12.2012).

נהלים

- נוהל רשות האוכלוסין וההגירה 5.3.0041 "נוהל הטיפול בבקשות למתן היתר העסקה ורישיון שהייה ועבודה למומחים זרים" (10.12.2015).
- נוהל רשות האוכלוסין וההגירה מספר 5.3.0017 "נוהל הטיפול בהזמנת שופטי ספורט, קבוצות ספורט וספורטאים לישראל" (18.9.2016).

פרק ז': ספורטאים ואומנים

